

Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve ÖZEL EĞİTİM

Editör
İbrahim H. Diken

ÜNİTE 15
ÜSTÜN ZEKALI ÖĞRENCİLER

Doç. Dr. Uğur Sak

TANIM

- **Üstün zekalı çocuklar:** genel ve zihinsel yetenekte, özel akademik yeteneklerde, yaratıcı veya üretken düşünmede, liderlik yeteneğinde, sanat yeteneğinde veya psikomotor yetenekte olağanüstü başarı gösteren veya potansiyel yeteneğe sahip olan çocuklardır (Marland Raporu).
- ABD MEB tanımı ise:
- **Üstün yetenekli çocuk:** akranlarına göre olağanüstü düzeyde başarı ve başarı potansiyeli gösteren çocuktur.
- ABD Üstün Zekalı Çocuklar Ulusal Derneği tanımı:
- Bir ya da daha fazla alanda olağanüstü performans gösteren veya olağanüstü potansiyeli olan birey.

ÜSTÜN ZEKA KURAMLARI

Çoklu Zeka Kuramı

Başarılı Zeka
Kuramı

Üçlü Halka Üstün
Zeka Kuramı

Çoklu Zeka Kuramı

- Gardner'ın ortaya attığı 8 zeka alanın yer aldığı kuram:
- *Dilsel zeka*; yazılı ve sözel dili kullanabilme kapasitesidir.
- *Mantıksal-matematiksel zeka*; mantık yürütme, analiz etme, problem çözme, araştırma kapasitesidir.
- *Görsel-uzamsal zeka*; imgelerle ve üç boyutta düşünebilme, nesnelere zihinde görebilme kapasitesidir.
- *Müziksel zeka*; ses, nota ve ritimleri tanıyabilme, ayırt edebilme ve yeniden yorumlayabilme kapasitesidir.
- *Bedensel-kinestetik zeka*; vücut dilini, uzuvları kullanabilme kapasitesidir.
- *Kişiler arası zeka*; başka bireyleri tanıyabilme, duyguları, davranışları anlama, etkili iletişim kurma, nabza göre şerbet verme kapasitesidir.
- *İçsel-kişisel zeka*; kişilerin kendi duygu, düşünce, yargı ve zihinsel dünyalarını tanıyabilme ve davranışlarını yönetebilme kapasitesidir.
- *Doğacı zeka*; canlı ve cansız nesnelere tanıyabilme, kavrayabilme ve sınıflayabilme kapasitesidir.

Başarılı Zeka Kuramı

- Stenberg'e göre zeka yaşadığımız çevreye uyum sağlayabilme, çevreyi değiştirebilme ya da uygun çevreyi seçebilmedir.

ANALİTİK ZEKA

- Fikirleri, sorunları, olayları ya da durumları analiz edebilme, kritik edebilme, nede-sonuç ilişkileri içinde karşılaştırabilme kapasitesidir.

YARATICI ZEKA

- Yeni düşünceler üretebilme, çok sayıda ve değeri olan fikirler üretebilme, özgün davranabilme, problemlerin varlığını fark edebilme.

PRATİK ZEKA

- Gerçek yaşam problemlerini, ekonomik, ergonomik ve akılcı yollarla çözebilme ve fikirlere uygulama alanı bulabilme kapasitesidir.

Üçlü Halka Üstün Zeka Kuramı

- Renzulli'e göre zeka ortalama üstü genel ve özel yeteneğin, yaratıcı yeteneğin ve motivasyonun etkileşimi ve beraber çalışmasıdır.

ERKEN ÇOCUKLUK YILLARINDA ÜSTÜN ZEKALİ ÇOCUK

Bebeklikte Üstün Zeka

Doğumu takip eden ilk aylarda; uzun dikkat süresi, az uykuya ihtiyaç, aktiflik, bakıcıyı tanıma, ona gülümseme, gürültüye karşı tepki, hızlı öğrenme, dil gelişimini başlaması, kitaplara olağanüstü ilgi, meraktan dolayı aşırı soru sorma, uyaranlara karşı tepkisel olma gibi özellikler gösterirler.

Bu özelliklerden en azından dörtte üçünü bebeklik yıllarında sergileyen çocukların üstün zekalı olma olasılığı çok yüksektir. Yetenekli oldukları gibi utangaç ve içe dönük karakterler de olabilirler.

ERKEN ÇOCUKLUK YILLARINDA ÜSTÜN ZEKALİ ÇOCUK İlerleyen Yıllarda Üstün Zeka

Henüz 3-4 yaşlarında
iken ya da daha da
erken bir yaşta
okumaya başlama,
okuduktan kısa bir süre
sonra yazmaya başlama

Henüz 3-4 yaşında
basit aritmetik
problemleri çözebilme,
10 yaşından önce
müzik, matematik ve
yaratıcı yazın gibi
alanlarda yetişkin
performansı gösterme.

ERKEN ÇOCUKLUK YILLARINDA ÜSTÜN ZEKALİ ÇOCUK Deha Çocuklar

10 yaşına kadar ve öncesinde gösterilen yetişkin performansı deha çocukların en önemli özelliğidir. Özel yeteneklerini tamamıyla doğumla getirdikleri düşünülmektedir. 4 yaşında aristokratlara konser veren Mozart gibi.

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Sınıflandırılması

Birinci düzey çocuklar

İkinci düzey çocuklar

Üçüncü düzey çocuklar

Dördüncü düzey çocuklar

Beşinci düzey çocuklar

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Gösterdikleri Özellikler

BİRİNCİ DÜZEYDE ÜSTÜN ZEKA İŞARETLERİ

2 yaşından önce renkleri tanıma, 1,5 yaşından önce birçok kelimenin anlamını bilme, pür dikkat TV izleme, 3 yaşına kadar sayıları, harfleri öğrenme, 4 yaşında alfabeyi bilme, 5 yaşından önce okuma, 6 yaşında basit kitapları okuma

7 yaşına kadar okuma-yazma öğrenilmiş olur. Akranlarından 2-3 sınıf daha üst okuyabilirler. 7,5 yaşında bölümlü kitaplar okuyabilirler.

Çoğu 8 yaşına gelene kadar derslerin yavaş işlenmesinden, ders tekrarlarından dolayı sabırsızlık göstermeye başlar.

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Gösterdikleri Özellikler

İKİNCİ DÜZEYDE ÜSTÜN ZEKA İŞARETLERİ

Neredeyse hepsi 6-12 aylıkken yönerge ve soruları anlar, 15-18 aylıkken kelimeleri bilir, renkleri tanır, 2 yaşına kadar üç kelimeli cümleler kurar. 12-20 aylıkken sayıları tanır.

3-4 yaşlarında harfleri kelimeleri, sayıları yazar, 4-5 yaşlarında fen bilimlerine ilgi, 4,5 yaşında bilgisayar kullanma,

Çoğu 5 yaşına gelen kadar sayıları sayar, sayılar konusunda bazı temel gerçekleri öğrenir.

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Gösterdikleri Özellikler

ÜÇÜNCÜ DÜZEYDE ÜSTÜN ZEKA İŞARETLERİ

Çoğu doğumda hemen sonra çevreyi algılar, 1 yaşından önce kitaplara ilgi gösterir, 6 aylıkken ne konuşulduğunu anlar, 10 aylıkken kitap sayfalarını kendi çevirir.

15-18 aylıkken renkleri bilir, 20-44 aylıkken levhaları okuyabilir, 15-24 aylıkken dörtten fazla kelimeli karmaşık cümleler kurar.

17-24 aylıkken tüm alfabeyi öğrenir. 2,5-3 yaşlarında iken harfleri, rakamları öğrenirler. 3-4 yaşında bilimsel olaylara ilgi, 5 yaşında okuma-yazma, 6 yaşında zevk almak için kitap okuma.

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Gösterdikleri Özellikler

4

DÖRDÜNCÜ DÜZEYDE ÜSTÜN ZEKA İŞARETLERİ

3-4 aylık iken, kitaplar favori alanları olur, 6 aylıkken yönerge alırlar, 5,5-9 aylık kelime telaffuzu, 12-15 aylıkken sayıları, renkleri tanıma

15-22 aylıkken alfabeyi öğrenme, 2 yaşından önce okunan kitapları ezberleyebilme, 15-24 aylıkken karmaşık cümle kurma

3-4 yaşında atlayarak sayma, 3 yaşında gerçek dışı şeyleri sorgulama, 3,5-4,5 yaşında kitap okuma, 6 yaşında 2 ile 5 yıl daha üst düzeyde okuma

Üstün Zekalı Çocukların IQ Düzeylerine Göre Gösterdikleri Özellikler

BEŞİNCİ DÜZEYDE ÜSTÜN ZEKA İŞARETLERİ

3-4 aylık iken, kitaplar favori alanları olur, 4 ay ve öncesinde yönerge alırlar, 5,5-9 aylık kelime telaffuzu, 2 yaşında yetişkin gibi konuşma

10-14 aylıkken harfleri, sayıları tanıma, 18 aylıkken müzikal yetenekleri belirir

2 yaşında atlayarak sayma, 3 yaşında gerçek dışı şeyleri sorgulama, 3,5-4,5 yaşında kitap okuma, 4 yaşında soyut matematik öğrenirler, 6 yaşında 6 sınıf üst düzeyde okurlar.

ÜSTÜN ZEKALİ ÖĞRENCİLERİN TANILANMA İLKELERİ

- Yarar: tanılama öğrenci için yararlı olmalıdır.
- Bilimsellik: tanılama bilimsel yöntemleri temel almalıdır.
- Kapsamlılık: farklı türde yetenek profillerini tanılayabilmelidir.
- Eşitlik: tüm öğrenciler tanılama sürecinden geçme hakkına sahip olmalıdır.
- Erken tanı: tanılamalar olabildiğince erken başlamalıdır.
- Süreklilik: yılda en az bir defa tanılama işlemi yapılmalıdır.
- Uygun araç: tanılamada kullanılan araçlar amaç ve içerikle uygun olmalıdır.
- Ortak karar: tanılama bir ekip ya da komisyon tarafından yapılmalıdır.

Tanımlama Sürecinin Aşamaları

Tarama/Aday Gösterme

- Öğrenci hakkında bilgi toplanır. Yetenek ve IQ testleri yapılır. Bireysel özellikleri belirlenir. Üstün zeka dereceleme ölçeği kullanılır.

Test Aşaması

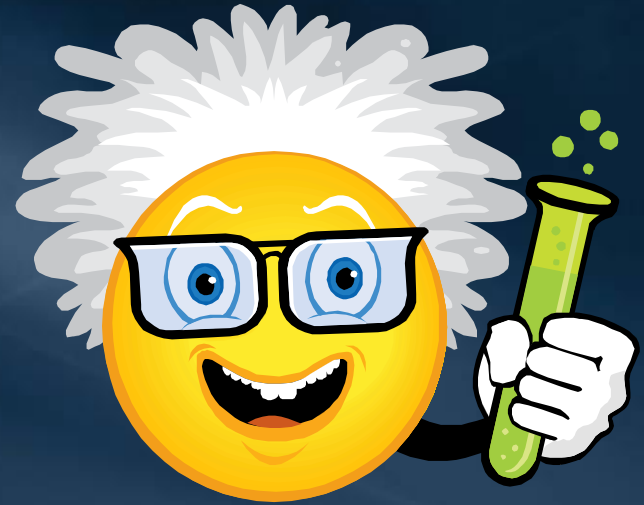
- Grup zeka veya bireysel zeka testi yapılır. Başarı, zeka, yaratıcılık, yetenek gibi alanlarda test uygulanır. Öğrenci ürünleri dosyalanır.

Karar Alma

- Bireysel özellikler belirlendikten sonra komisyon tarafından değerlendirme yapılır. “programa kabulü uygundur” ya da “programa kabul koşullarını karşılayamamıştır” şeklinde bir karara varılır.

ÜSTÜN ZEKALİ ÖĞRENCİLERİN EĞİTİMLERİNDE ÖĞRETİM STRATEJİLERİ

- *Okul içinde okul*
- *Özel okul*
- *Tam özel sınıf*
- *Kısmen özel sınıf*
- *XYZ gruplaması*
- *Derleme sınıf*
- *Derse dayalı yeniden gruplama*
- *Hızlandırılmış sınıflararası sınıf*
- *Kaynak odası*
- *Sınıf içi benzer yetenek grupları*
- *Sınıf içi karışık yetenek grupları*
- *Sınıf içi çok düzeyli gruplar*

Okul İçinde Okul

✓ Özellikle ğrenci sayısı az olan ve birbirine yakın okulların bulunduğu şehirlerde ve ğrenci sayısı çok fazla olan büyük okullarda uygulanması uygun bir modeldir.

✓ ğrenci sayısı az olan okullarda birkaç üstün zekalı ğrenci için eğitim uygulamaları yapmak yerine, bu öğrencileri merkezi bir okulda toplayarak eğitimlerini burada vermek daha ekonomiktir.

Özel Okul

- ✓ Tam zamanlı ve homojen gruplamanın en seçkin örneğidir.
- ✓ Çünkü bu tip okullara sadece üstün zekalı öğrenciler kabul edilirler ve tüm eğitimlerini bu okullarda alırlar.

Tam Özel Sınıf

✓ Aynı sınıf düzeyinden üstün zekalı öğrencilerin oluşturduğu tam zamanlı ve homojen bir gruplama türüdür.

✓ Eğer yeteri kadar öğrenci varsa her bir sınıf düzeyi için özel bir sınıf oluşturulabilir.

Kısmen Özel Sınıf

✓ Tam özel sınıf gibi aynı sınıf düzeyinden üstün zekalı öğrencilerin oluşturduğu homojen gruplama türüdür.

✓ Ancak bu öğrenciler bazı akademik dersleri (matematik, fen gibi) özel bir sınıfta alırken, diğer dersleri normal sınıfta alırlar.

XYZ Gruplaması

✓ Öğrencilerin akademik başarılarına veya yetenek düzeylerine göre belirli kurlara ayırarak, diğer bir deyişle XYZ gruplarına dağıtılarak farklı sınıflarda eğitim almalarıdır.

Derleme Sınıf

- ✓ Pratikte öğrencilerin belirli bir sınıfı yoktur ama resmiyette vardır. öğrencilerin hangi sınıfta, hangi dersi alacağı yetenek düzeylerine ve başarı seviyelerine göre belirlenir.
- ✓ Örneğin kağıt üzerinde 5. sınıf öğrencisi olan, 6. ve 7. sınıftan dersler alabilir.

Hızlandırılmış Sınıflararası Sınıf

- ✓ Tam zamanlı gruplama olması bakımından tam özel sınıflara, farklı düzeylerden üstün zekalı öğrencilerden oluşması bakımından da derse dayalı gruplamalara benzer.
- ✓ Ancak bütün dersleri aynı sınıfta alırlar.

Kaynak Odası

✓ Öğrenciler haftada bir veya birkaç kez normal sınıflarından alınarak ayrı bir sınıfta ya da okul binası içinde bir odada diğer üstün zekalı öğrencilerle birlikte zenginleştirilmiş eğitimlere katılırlar.

Sınıf İçi Benzer Yetenek Grupları

- ✓ Öğrencilerin bazı derslerde yetenek düzeylerine göre küçük gruplara ayrılarak benzer yetenek profiline sahip öğrencilerin aynı gruplara yerleştirilmesidir.

Sınıf İçi Karışık Yetenek Grupları

✓ Öğrencilerin yetenek düzeylerine bakılmaksızın bazı derslerde bazı etkinlikleri yapmak üzere kendi isteklerine ya da öğretmen tercihlerine göre 3-5 kişilik gruplar ayrılmasıdır.

✓ Bu gruplamada zayıf yanları olan öğrencilere akran desteği ve işbirliği ön plana çıkar.

Sınıf İçi Çok Düzeyli Gruplar

- ✓ Bir tür karışık yetenek gruplama türüdür.
 - ✓ Grup üyeleri rastgele ya da kurayla belirlenmez.
- ✓ Öğretmenler, öğrencileri belirli düzeylere ayırarak her gruba bir üst düzey, birkaç tane ortalama ve bir de düşük performans yerleştirir.
- ✓ Bu gruplarda tembel öğrenciler kamufle olurlar.